9. luokan Uskonto Suomessa -kurssin ensimmäisen koealueen tiivistys – suomalaisten muinaisuskosta herätysliikkeisiin

Suomalaisten muinaisusko

Ukko Ylijumala - ilma, ukkonen, maan kasvu

Tapio – metsän jumala

Ahti – veden jumala

- monia jumalia, joista jokaisella oli oma hallinta-alueensa
- esi-isien palvonta oli keskeisellä sijalla. Kuolleet jatkoivat kalmistossa elämää ja seurasivat kylän tapahtumia.
- kummittelevia vainajia pelättiin tulevan surmatuista äpäröistä, itsemurhaajista ja noidista
- kotipiirissä oli haltijoita

Kristinuskon tulo Suomeen

- ✠ kristinusko tuli Suomeen vähitellen, aluksi idästä
- ✠ Ruotsi valloitti Suomen alueen ns. ristiretkillä ja Suomeen tuli läntinen, katolinen kirkko
- ✠ talonpoika Lalli tappoi katolisen piispa Henrikin Köyliön järven jäällä

Katolinen keskiaika

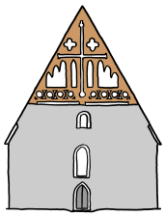

PÄLKÄNEEN RAUNIOKIRKKO ELI PYHÄN MIKAELIN KIRKKO

- ✠ kirkkorakennuksien materiaalit olivat harmaakivi, tiili ja puu
- ✠ seinämaalaukset ja veistokset olivat ”köyhien raamattu”
- ✠ keskeisintä messu eli jumalanpalvelus. Se oli latinankielinen.
- ✠ koulutus vain pojille
- ✠ luostarit olivat tärkeitä:
  - mustapukuiset dominikaanimunkit saarnasivat ja opettivat
  - harmaapukuiset fransiskaanit auttoivat köyhiä ja sairaita
  - Naantalin birgittalaisluostarissa oli sekä nunnia että munkkeja

Luterilaisuuden tulo Suomeen 1500-luvulla

- ✠ Ruotsin kuningas Kustaa Vaasa keksi, että kirkolla ja luostareilla oli paljon omaisuutta. Hän rupesi itse kirkon pääksi ja side paaviin katkaistiin
- ✠ Kirkon ”liika omaisuus” otettiin valtiolle (koko omaisuus)
- ✠ Mikael Agricola toteutti uskonpuhdistuksen Suomessa. Hän käänsi Uuden testamentin suomeksi ja kehitti samassa suomen kirjakielen
- ✠ jumalanpalvelus uudistui:
  - kansan kieli (suomi)
  - saarna tärkeäksi
  - virsilaulu

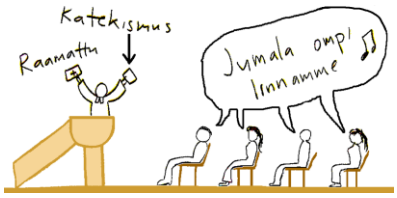

1600-luku – Puhdasoppisuuden aika

- luterilainen oppi haluttiin pitää puhtaana. Kaikkea katolisuutta pelättiin.
- muinaisuskosta ja loitsuista haluttiin eroon. Noitavainoissa tuomittiin Suomessa enemmän miehiä kuin naisia. Noitasyytökseen johti usein kateus.
- kirkko opetti kansalle lukutaidon (lukkarinkoulut ja kiertokoulut) ja luterilaisen opin ydinkohdat (apuna Martti Lutherin kirjanen ”Katekismus”, joka on kristinopin suppea perusoppikirja)

1700-luku – Hyödyn ajan kristillisyys

- korostettiin suvaitsevaisuutta, luonnontieteitä ja taloudellista hyötyä
- papit olivat usein pitäjiensä taloudellisten hankkeiden aloittajia. Saarnoissaan he kertoivat mm. perunoiden viljelystä ja tuulimyllyjen rakentamisesta.

1800-luku – Herätysliikkeiden vuosisata

- pietismi korosti yksilöllistä uskoa ja hurskasta elämää (tosiuskovaisuus ja sydämen usko)
- ensimmäiset herätysliikkeet syntyivät (mm. lestadiolaisuus)
- ev.lut.kirkko sai itsehallinnon. Kirkolliskokous alkoi johtaa kirkkoa. ev.lut.kirkko = evankelisluterilainen kirkko

1900-luku – Itsenäisyyden ajan kirkko

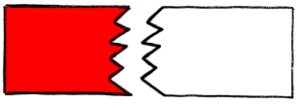

- Suomi itsenäistyi 1917
- heti seuraavana vuonna sisällissota punaiset vastaan valkoiset. Kirkko oli valkoisten puolella. Valkoinen puoli voitti sisällissodan.
- uskonnonvapaus tuli
- kirkko on pyrkinyt auttamaan ihmisiä monilla eri tavoilla:
  - rippikoululeirit
  - nuorisotyö
  - lapsityö
  - perheneuvonta